

UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Franciskanska ulica št. 8 (tisk. I. nadst.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

NAROČNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21-90, polletna K 10-80, četrtletna K 5-40, mesečna K 1-80; za Nemčijo celoletno K 26-40, za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36-—.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Šelenburgovi ulici št. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inserati: enostopna poltivrstica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. — Inserate sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo. Reklamacije lista so poštne proste.

Posamezne številke po 8 vin.

Štev. 315.

V Ljubljani, v torek dne 25. junija 1912.

Leto II.

Vabilo na naročbo.

Zarja izhaja vsak dan ob 11. dopoldne in tane naročnina

Za avstro-ogrske kraje:	
celoletna	K 21-60
po letu	10-80
četrtletna	5-40
mesečna	1-80

Za Nemčijo:	
celoletna	K 26-40
polletna	13-20
četrtletna	6-60
mesečna	2-20

Za ostalo inozemstvo celoletno 36 kron in sicer s pošiljanjem na dom ali po pošti. Naročnino je pošiljati naprej.

Posamezna številka 8 vin. v administraciji in tobakarnah.

Naročnina se pošilja pod naslovom: Upravništvo „Zarje“ v Ljubljani.

Dvoboj med rento in profitom.

Ves meščanski svet, vsi posestniki proizvodnih sredstev, vsi, ki imenujejo bogate rudnike in rodovitne poljane, visoke plavže in mogočne fabrike, daljne železnice in pomorske orjake svojo lastnino, so z delavstvom, ki živi od dela svojih rok, v nepremostljivem nasprotju. Kakor Eridino jabolko leži med izbrano pečico užitarjev tujega dela in med proletariziranimi množicami kapitalistične lastnine in premirja ni in ne zaganja med obema razredoma, dokler se ne poruši ta najkrvivejša in najokrutnejša ustanova sedanje družbe.

In vendar bi bilo napačno, če bi metali vse, ki uživajo tujega dela sad, v en koš, če ne bi razlikovali posameznih plasti kapitalističnega razreda, če ne bi izkoriščali njih medsebojnega sopernišva za cilje proletarskega boja. Vs si prilastajo nadvrednost tujega dela, vsi utrjujejo delovnim rokam del njih pridela, ampak vsi ne zajemajo iz mogočne reke družabnega bogastva, ki ga ustvarja in uveljavlja človeško delo, na enem mestu: Eni goltajo iz oblastnega curka zemljiške rente drugi srebajo prav izdatno iz vrelca industrijskega profita, tretji ugašajo svojo zlato žejo iz studenca trgovskega dobička. In tako naprej! Z vsemi stoji proletarizirane množice delavstva v sovražnem nasprotju; ampak med izvoljenci kapitalistične lastnine ne cvete neskažena harmonija; kdor stoji višje pri izviku družabnega bogastva, kali in odvalja drugim zlato vodo, ki zajemajo ob dolenjem teku reke.

Marx in Engels, ki sta z ustanovitvijo znanstvenega socializma udarila delavskemu gibanju določno pot in mu postavila jasen cilj, sta venomer svarila pred besedo o »enotni reakcionarni masi vsega kapitalističnega razreda, ki preveč zakriva notranja nesoglasja in protislovja med poednimi plastmi njegovi. Ves socialno politični napredek na Angliškem, kjer se je delavska zakonodaja najprej začela in najvišje vzpela, se je rodil iz večnega sopernišva med agrarno rento, politično zastopano v konservativni stranki, ni

med industrijskim profitom, uveljavljajočim se v liberalni stranki. Medsebojno sopernišvo rente in profita, ki sta v divji gonji za državno oblastjo delila socialne reforme, nam razlaga sicer nerazumljivo dejstvo, da je vživalo angleško delavstvo v času, ko je predstavljalo le neznatno politično moč, zakonodajne varstvene ustanove, za katere se trga kontinentalno delavstvo še dandanes.

Tudi v Avstriji smo bili minoli teden priča praske med rento in profitom, ko sta si na anketi o železarskem kartelu skočila v lase vitezi Hohenblum, zastopnik in glasnik zemljiške posesti, in ravnatelj Kestranek, duša železarskega kartela, torej reprezentanta najmočnejših monopolističnih organizacij v državi, ki sta pod svoj jarem uklonili vse avstrijsko prebivalstvo. Drug drugemu sta očitala oderuške, roparske dobičke in vzlic temu, da sta trdila vsak svoje, sta imela oba prav. Da je življenje v Avstriji postalo tako težko, toliko težje kot v drugih kapitalističnih deželah, je posledica nezmerne moči, ki jo uživata v državi agrarni monopol in železarski kartel. Prvi je edini in izključni dobavitelj vsakdanjega kruha za vse avstrijske konzumente in vsak, kdor ima usta in ima žleodec, mu je prisiljen plačevati vsakdanji tribut. S svojim močnim vplivom na državno oblast je potegnil okolo države železen obroč, ki mu omogoča; da po svoji volji in nebrzdano dikтира tem konzumentom. Drugi, železarski kartel, ki ima prav tako mogočno zaslombo v državni oblasti, katera mu meče prebivalstvo za plen, je edini dobavitelj železa za vso Avstrijo in njegov jarem ni za avstrijsko prebivalstvo nič lažji od agrarnega jarma. Sicer je res, da avstrijsko prebivalstvo ne je železa, ampak v ogromnih množinah ga požira industrija za stroje in zgradbe, požirajo ga transportna sredstva in poljedelstvo, v kolikor prodiravanj mašinski napadek. Vse gospodarsko življenje je tributarno železarskemu kartelu, ki podražuje produkcijo in otežuje vsemu prebivalstvu življenje.

Interesantno na praski med Hohenblumom in Kestranekom je to, da sta se oba pozabila spomniti na skupni izvirnik agrarnega in industrijskega oderuštva. Carinski obroč, ki povzdiguje obe organizaciji, do monopolistične veljave in ki izročja agrarnim vitezom in industrijskim roparjem neomejeno nad življenjem konzumentov, je skupno delo in skupen greh. Odvzemite carinsko zaščito, pa je železarski kartel mahoma zdrobljen, izpostavite zemljiško posest vnanji konkurenci, pa je ugonobljen njen monopolistični značaj!

Dvoboj med Hohenblumom in Kestranekom ima značaj epizode: poučen je, ker kaže razdvajenost in neenotnost kapitalističnega interesa, neposredno praktičnega pomena nima, ker je kapitalistični svet v Avstriji zmerom si znal s kompromisom razdeliti si plen in preprečiti medsebojne boje, od katerih bi koristilo uživalo delavstvo.

Zadružništvo na Gorejskem.

V nedeljo, 23. junija, so se zbrali na Jesenicah delegatje »Konzumnega društva za Ljubljano in okolico« za gorejska okrožja. Prišlo je: 8 delegatov in namestnikov iz Koroške Bele,

10 delegatov s Save, 7 z Jesenic in Hrušice, 2 iz Trčica. Načelstvo je bilo zastopano po sodruhu ravnatelju A. Kristanu in oib. Jos. Budu, nadzorstvo po odbornikih Ant. Zugwitzu (Sava), Jerasu (Hrušica), Bukovniku (Trčič), Celarcu (Vič pri Ljubljani), Kiteku (Šiška pri Ljubljani).

Zborovanje je otvoril točno ob pol 10. sodrug Zugwitz, ki je imenoval za zapisničarja ss. Marčiča in Slesingerja in konstatiral veselo dejstvo, da so se odzvali vabilu skoro vsi povabljeni. V daljšem govoru je povdarjal važnost prvega sestanka pionirjev na polju konzumnega zadružništva na Gorejskem, ki jim velja najtoplejši pozdrav! K poročilu o dosedanjem delu je dobil besedo ravnatelj sodrug Anton Kristan.

V markantnih potezah je očrtal razvoj društva, ki je 15. oktobra 1908, začelo delovati s tem, da je otvorilo na Glincah (obč. Vič pri Ljubljani) prvo svojo zadružno prodajalno. V dobrih treh letih in pol ima »Konzumno društvo za Ljubljano in okolico« že 10 (reci: deset) prodajalnih ter lastno pekarijo v Sp. Šiški. 15. oktobra 1908. je bila uslužbena pri društvu ena oseba, danes jih je 31 (moških 12, ženskih 19). Promet v denarju je le od 15. oktobra 1911 do 15. aprila 1912 znašal tri četrtilijona kron.

Poročevalec je obrazložil natančno dohodke in izdatke v teh šestih mesecih; povedal je mesečne vsote prodanega blaga za vsako prodajalno posebej. Glede na deleže je pripomnil, da so ti glavni društveni prometni kapital. Omenil je, da je dolžnost vsakega člana, da ima polni delež v znesku 30 K. Bilo pa bi celo dobro, da bi se deleži zvišali najmanj na 40 kron, kajti društvo, ako hoče zadovoljiti zahtevam članov, mora razpolagati z znatnim denarjem, ki ga daje deleži. Danes je 1700 članov; ko bi imel vsak 30 kron deleža vplačanega, razpolagalo bi društvo s kapitalom 51.000 kron. Če bi pa imel vsak 40 kron vplačanega, narasla bi svota za 17.000 kron na 68.000 kron. Ta svota bi predstavljala pač izredno gospodarsko moč društva.

Glede na hranilne vloge je razlagal geslo »Svoji k svojim« v tem zmislu, da naj delavci svoje prihranke vlagajo v svoje delavske zavode, to je v konzumna društva, ki jim nudijo brez dvojbe toliko varnosti kot razne meščanske denarne zadruge. »Konzumno društvo za Ljubljano in okolico« obrežuje hranilne vloge po 5 % od dne vloge do dne dviga.

Sodr. A. Kristan se je v svojem poročilu ozrl tudi na težko agitacijo, ker vse delo sloni le na ramah nekaterikov. Agitacija se mora izpolniti. Delegatje morajo biti agitatorji v pravem pomenu besede. Pobiti morajo sumničena nasprotnikov z odkrivanjem resničnega položaja. Dobri bi bili tudi posebni agitacijski odbori, ki bi imeli edino glavno nalogo: izpolnjevati agitacijo za konzumna društva. Na Gorejskem bi bil tak odbor zelo na mestu.

Poročilo s. Ant. Kristana se je razvila obširna debata, v kateri so posegli sodr. Bukovnik (Trčič), Cink (Javornik), Narad (Jesenice), Zugwitz (Sava), Buda (Glinca pri Ljubljani), Oblak (Križe pri Trčiču) in drugi. V zaključnem govoru je poročevalec povdaril resnost debate, poljsnil razna vprašanja delegatov ter navduševal zbrane za neumorno smoteno delo na zadružnem polju v zmislu svojih prejšnjih izjav.

Zbor je nato soglasno odobril ustanovitev agitacijskega odbora za Gorejsko. Izvoljeni so

bili z vzklikom: ss. Zugwitz Anton, Slesinger Janko (Sava), Črnologar, Čufer (Jesenice), Čiuk (Javornik) in Erlah (Koroška Bela).

Predsednik Ant. Zugwitz je, zaključujoč zborovanje, lahko s ponosom vzkliknil: z današnjim dnem smo storili zopet lep korak naprej — skrbimo, da bodo izpolnjene naše nade! Na delo za našo zadružno organizacijo! —č.

Ljubljana in Kranjsko.

— Cenjenim naročnikom. Danes smo odpisali 82 opominov onim cenjenim naročnikom našega lista, ki še doslej niso poravnali zaostale naročnine, upamo, da izvrše svojo dolžnost še tekom tega tedna, sicer jim moramo ustaviti nadaljno dopisiljanje lista. Povsod se plačuje naročnina vnaprej in tudi delavski dnevnik, ki je navezan na reden dohodek naročnine, ne more odnehati od tega upravnega načela. To naj blagovolijo sprejeti v vednost vsi, ki se jih tiče.

— Socialna politika od muh. Pred občinskimi volitvami so gg. Reiser, dr. Tavčar in kar je drugih liberalnih velmož, na stečaj usta odpirali in obečali volilecem občinsko upravo, kakor je ni pod solncem, če jim poverijo svoje zaupanje in jim izroče oblast na magistratu. Z medenimi besedami so hodili zlasti okolo delavstva — delavski glasovi liberalcem vselej močno diše — in privoščili so tudi paznikom užitinskega zakupa marsikatero prijazno obljubo. Danes sede ti gospodje v sedlu na magistratu, večino imajo, ki dela po svoji glavi, imajo pa tudi odgovornost za magistratno politiko in volilecem, ki so jih pred volitvami mamili s sladkimi obljubami, so odgovora dožili. Občinski svet je sklenil v resnici nekakšno regulacijo plač za paznike užitinskega zakupa, ki ima poleg mnogih senčnih strani tudi to in ono solčno plat. Ampak socialne reforme, ki jih liberalci uganjajo, si je treba vselej natanko ogledati in preiskati, če ni v kakem kotu skrito liberalno kopito. Kakor rečeno, so se paznikom užitinskega zakupa plače nekoliko zregulirale in zboljšale. Minuli teden pa so, kakor čujemo, nena doma in brez vzroka odpustili pet paznikov, ki opravljajo svojo službo pri užitinskem zakupi eno do deset let, in kakor gre govorica, visi Damoklejev meč odpusta nad ramami še tridesetih paznikov. Brez vzroka, pravimo! Vzrok je že: stare delavce, ki so se po daljši službi povzpeli do skromne plačice 80, 90, 100 kron, odpustčajo, da jih nadomeste z novinci, ki dobivajo po 72 kron na mesec za svojo tlako. Gospod ravnatelj Grasselli, ki ima absolutno komando nad užitinskimi heloti, se je odrezal na vprašanje, kaj je vzrok odpustom: »Mi vam na 14 dni lahko »kindamo«, vi pa nam na 14 dni.« To je jednat in lakonski liberalni argument, da mečejo starejše delavce na cestni tlak. Namen, ki ga to infamno postopanje zasleduje, je prozoren: s personalnimi premembami hočejo ugrabiti užitinskim paznikom tisti priboljšek, ki so jim ga na papirju dovolili in ki so ga pred volitvami s širokoustnimi obetami obljubili, ne glede na to, če pahnjevo nesrečne rodbine v njihovo bedo in ne glede na velikansko krivico, ki se prizadetim žrtvam godi. Taka socialna politika ni vredna črvicega oreha in je od muh! Svoje reforme naj liberalci raje začno pri glavi in naj se raje vprašajo, ali ne bi dela v ravnateljstvu užitinskega zakupa opravila cenejša,

MAKSIM GORKIJ:

Pesem o sokolu.

Morje spava. Velikansko, težko morje diha težko ob obrežju, zaspano je in v daljavi leži nepremično, pokrito z modrim luninim svitom. Mehko in črno se strinja z temnomodrim, južnim nebom in spava trdno, prozorno tančico oblakov odsevajajo, ki mirno plavajo v višini in ne zakrivajo zlatih zvezd. Kakor da bi se nebo vedno bolj klonilo k morju, da bi razumelo, o čem sanjajo valovi in valčki, kateri zaspano lezejo k obrežju.

Gore, porasle z drevesi, katera je severovzhoden veter fantastično skrivil, se vzdigujejo v sinje nebo, obdane z gorko, ljubko meglico južne noči, meglice, katera ublažuje suhe, ostre črte.

Zamišljeno stoje gore, mečejo dolge, modre sence po zelenih valovih in jih pokrivajo, kakor da bi hoteli zmanjšati gibanje valov in omamiti nepretrgano šumenje — glasove, ki motijo prešerno tihoto, ki je razprostrta v srebrnomodrem luninem svitu.

»A—allah, — ah — a — akbar! ...« vzdihuje Nadir-Ragim-Ogli, star, krimski ovčji pastir, visok, sivolas, zarjavel od južnega solnca suh in moder starec.

Z njim ležim v pesku, ob veliki skali, ki se je odtrgala od njegove domače gore, ob skali, pokriti z mahom in tako žalostni in mračni. Na stran, ki je obrnjena proti morju, so valovi nanesli blata in morske trave in skala izgleda, kakor zvezana z zemljo z ozkim, peščenim trakom, ki loči morje in goro. Plamen našega ognja razsvetljuje proti groti obrnjeno stran, brli in po stari mreži razpok se skrivajo sence. Ragim in jaz kuhava ribjo juho iz ravno nalovljenih rib in se nahajava v prav dobrem razpoloženju, v dobri volji, v kateri se zdi človeku vse sveže, okrepčano, oživljeno ...

In morje poljublja obrežje. Valovi se glase melanholično priliznjeno, kakor bi prosili, če se smejo ogreti pri ognju. In iz splošne harmonije tega šumenja zvoni sempatija krepka, pogumna pesem — pa le, kadar se približa val naši skali. Ragim jih je primerjal ženskam in jih obdoli, da hočejo nas objeti in poljubiti.

Ragim leži s prsni na pesku, z glavo proti morju in gleda, oprt na komolec, glavo položeno v dlan, polno misli, v gubečo se daljavo. Gorka kapa, iz ovčjega kožuna, mu je zdrknila na vrat in morski, sveži veter piha v visoko, nagubano čelo. Filozofira, ne da bi prašal, če ga poslušam, in ne meneč ze zame, kakor bi se pogovarjal z morjem.

»Človek, ki veruje v Boga, pride v raj. Ali tisti, ki ne služi Bogu in preroku? Morebiti je on tam ... v onem šumenju ... In morebiti oni srebrni madež na vodi ... on — kdo ve?«

Čarobno, mogočno, pluskajoče morje se blešči, tupatam se prikažejo brezskrbne lunine luči: luna se je prikazala izza gorskih vrhov in izliva svetlobo na morje, ki jo vsrkava.

»Ragim! ... Pripoveduj pravico ...« prosim starca.

»Zakaj?« vpraša Ragim, ne da bi me pogledal.

»Tako! Ljubim tvoje pravljice!«

»Saj sem ti že vse povedal? ... Več ne vem ...«

S tem je hotel, da ga prosim. In jaz ga prosim, da naj kar začne.

»Hočeš, da ti pripovedujem kako pesem?« Zadovoljen sem in pripoveduje mi z melanholičnim glasom, v originalni stepni melodiji in strašno izgovorja ruske besede.

Visoko v skalah se plazi belouška, se zvije v klobčič in leže v mokro sotesko, s pogledom na morje.

Visoko na nebu sije solnce in gore dihaajo soparo od neba in valovi udarjajo na pečine ...

In v soteski, v temi, se vali reka k morju, drveč čez kamenje.

Glasno bobneč, krepko prereže gore in pada v morje, divje vpijoč.

Nenkrat prileti v sotesko, v kateri se zvija belouška, ranjen sokol, krvav na perutnicah ...

S kratkim krikom pada na zemljo in udari s prsni ob trdo kamenje ...

Belouška se ustraši in hitro izgine, a kmalu vidi, da bo ptič živel le še dve — tri minuti.

Blizje prilze k ranjenca in mu gleda naravnost v oči.

»Sedaj umreš?«

»Da, umrem!« odgovori sokol. »Krasno sem živel ... Poznam srečo! ... Junaško sem se bojeval ... Nebo sem videl ... Ti ga ne vidiš tako blizu! ... Revica, ah!«

»No, kaj je nebo? — Prazen kraj ... Kako naj tam lažim? Meni je tukaj lepo — gorko in mokrotno!«

Tako odgovori belouška prostemu ptiču in se smešlja v duši njegovi domišljiji.

In si misli: »Leta!, ali se plazi, konec poznaj: vsi leže enkrat na zemlji, vsi bodo prah ...«

Ali predrzni sokol se strese, se vzdigne nekoliko in njegove oči prelete okolico.

Skozi sivo kamenje izginja voda. Dušeče je v temni soteski in po gnolbi diši.

Sokol zbere vse svoje moči in zavpije v želji in bolesti:

»O, da bi se le še enkrat vzdignil k nebu! — Sovražnika bi pritisnil na ranjene prsi ... da bi se v moji krvi zadušil! ... O, bojna sreča! ...«

In belouška si misli: »Lahko je, da se da na nebu gotovo in dobro živeti, ker tako vzdihuje ...«

Ohrne se k prostemu ptiču in govori: »Pojdi na kraj soteske in vrži se v reko. Morebiti te premikanje perutnic vzdigne in še nekoliko časa boš živel v svojem elementu.«

Sokol se strese in se priplazi na rob stene

in zdrči, stokajoč in plamtečih oči po gladki steni.

Ali kakor kamen hitro pade v vodo, zlomi peruti in izgubi mnogo perja ...

Valovi reke ga zajemo; njegovo kri opraviš, ga odnese daleč v morje.

In žalostno bobneč, udarjajo valovi ob stene ... mrtvega ptiča ni več videti v daljnem morju ...

V soteski leži belouška in misli o ptičevi smrti, o njegovi želji po nebu.

Gleda v daljavo, katera večno poljubljuje oči s srečnimi sanjami.

»In kaj je videl umirajoči sokol v tej pusti daljavi brez tal in mreže? Kaj jim je tam razumljivo? Tudi jaz bi lahko to zvedela, če bi le enkrat, le malo časa, letala po nebu.«

Rečeno — storjeno. V krog zvita leti po zraku in se sveti, kakor opek trak v solncu ...

Kdor je za plazenje ustvarjen, ne more letati! ... Ker je to pozabila, pade na skalo, a se ne rani, temveč se smešlja ...

»To je slast nebesnih poetov! V padcu! ... Čudni ptiči! Brez poznavanja zemlje, žalujejo na njej, žele k nebu in iščejo življenja v soparni pustoti. To je praznota. Tam je veliko luči, pa nobene hrane in nobenih tal za živo telo. Čemu ponos? Zakaj zasmevanje? Samo za pokritje neumnosti njihovih želj in njihove nezmožnosti za delo življenja? Čudni ptiči! ... Jaz — sem videla nebo ... Vzletela sem in ga premerila, poznam padec, pa se nisem razbila. Naj tisti, ki ne ljubijo zemlje, žive v zmoti ... Poznam resnico. Njihovim besedam ne verjamem. Bitje zemlje — živim na zemlji.

Na skali se zvije v klobčič, ponosna na samo sebe.

Morje se zasveti v svetlem svitu in preteče udarjajo valovi na obrežje.

Iz njihovega rjovenja se sliši pesem ponosnega ptiča, pečine se stresajo pred udarci, nebo bobni s pretečim glasom:

dal zidarje. To baje zaradi tega, ker niso zidari stropili v stavko in ker so dosegli veliko zmago brez stavke. Brandner mora plačati seveda tudi vse stroške obravnave. Tako je prav! Z obrekovalci je ravnati, kakor se spodobi. Morda se jim kri ohladi.

— Zaradi poskušene umora je stala pred tržaško poroto 23letna Antonija Sežina, ki je dne 17. aprila t. l. na 53letnega Silvestra Sežina trikrat streljala in ga smrtno nevarno ranila. Obtoženka je že par let poročena z Ivanom Sežino iz Kolonkova, pa je brezvestno svojega moža varala in živela s Silvestrom Sežino. Ko je njen mož to zvedel, jo je začel pretepati, česar pa obtoženka ni mogla prenašati in se je zastupila. Po desetdnevni postelji je bila izpuščena iz bolnice. Prišedši domov, se je znaševala nad Silvestrom Sežino, ker jo je razglasil in je zato pri prvi priložnosti nanj streljala. Porotniki so obtoženko enoglasno oprostili.

Naročajte se na Zarjo!

Delavsko gibanje.

— **Ljudsko zavarovanje na Nemškem.** Vedno lepše se razvija naša bratska stranka na Nemškem, vedno širše je polje njene delavnosti. 17. junija je bilo deveto redno zborovanje centralnih zvez nemških konzumnih društev, ki se ga je udeležilo 1100 delegatov. Od avstrijskih konzumnih društev je bil navzoč sodrug dr. Renner. Na tem zborovanju je bila glavna točka: »Ustanovitev akcijske družbe za ljudsko zavarovanje s pomočjo nemških strokovnih in združnih organizacij.« O tem predmetu je referiral sodrug Adolf Elm. Iz njegovega pomembnega referata prinašamo v naslednjem kratko vsebino. V svojem govoru je očrtal najprej delovanje privatnih kapitalističnih zavarovalnic, posebno delovanje dveh »Friedrich Wilhelm« in »Viktoria« v Berlinu. Leta 1911. je bilo na Nemškem 8,3 milijonov zavarovalnih polic z 1730 milijonov mark zavarovačega kapitala. Od te vsote odpada 800 milijonov na »Viktoria« in več kakor 200 milijonov na »Friedrich Wilhelm«. Te družbe so varovale interese svojih akcionarjev odlično. »Viktoria« je imela 36 milijonov prebitka lanske leto in od tega prebitka je dobil ravnatelj Gerstenberg poleg svoje plače, ki znaša 36.000 mark, še 744.000 mark nagrade, sedem nadzorovalnih svetnikov je dobilo 150 tisoč mark in akcionarji 1.180.000 mark, dividenda je torej znašala 39 procentov. Akcionar je dobil dividendno od onega denarja, ki ga je družba stisnila nad mero od zavarovancev. Zavarovanci »Viktoria« dobe izplačano le polovico onega zneska, ki ga vplačujejo v gotovini, in pri »Friedrich Wilhelm« celo le 18 milijonov od 63 milijonov! Upravní stroški so vse previsoki. V zadnjih treh letih je porabila »Viktoria« več kakor 23,5 procentov vplačanih premij za upravne stroške in »Friedrich Wilhelm« še več. Obe družbi imata zato tako visoke prebitke, da v zadnjih letih umrje vedno manj ljudi. Družbi zaračunati pri premijah mnogo višje upravne stroške, kakor je resnična potreba. »Viktoria« n. pr. 40 procentov namesto 23. Mi pa hočemo, da ljudsko zavarovanje izgubi kapitalistični značaj in da bo zgrajeno na solidnosti, na veliki, varni podlagi. Ako nastopata strokovna in združna organizacija skupno, tedaj računamo lahko na tri milijone oženjenih moških, pri katerih je čut dolžnosti močno razvit in ki bodo vsled tega gotovo pripravljeni, da svoje zadostno ščitijo pred življenjskimi nevarnostmi. Ne obljubujemo zlatih gor, ali jamčimo za to, da izključuje temelj našega podjetja za vse čase kapitalistične izrodke. V našem ljudskem zavarovanju ni prostora za lakotni eakcionarje in za ravnatelje, ki jim srce utripuje vroče za tanieme. Osnovni kapital akcijske družbe bo znašal 1 milijon mark, ki je že zagotovljen. (Viharno odobravanje.) Strokovne organizacije plačajo eno polovico, združne drugo, obe v gotovini. Načelstvo bo sestavljeno iz članov strokovnih in združnih organizacij. Samo z dovoljenjem načelstva pridejo lahko akcije v tujo posest, torej s temi akcijami ne bodo špekulirali na borzah. Najvišje obrestovanje bo znašalo 4 procenote. Čisti dobiček se porabi, po odbitku za rezervni fond, do zadnjega vinarja v korist zavarovancev. Protikapitalistični, demokratični značaj ljudskega zavarovanja izključuje, da bi izgubili zavarovanci le en vinar svojih vplačil. Upeljali bomo najraznovrstnejše pango ljudskega zavarovanja. Ako kdo ne bo mogel plačevati v času brezposelnosti in bolezní, ne bomo tako neumljeno ravnali z njim, kakor ravnajo kapitalistične zavarovalnice. Upamo, da pričnemo z delovanjem v začetku leta 1913. Naše podjetje je zdravo, ga priključimo še obstoječim. Oni, ki pobirajo prispevke za strokovne organizacije in konzumna društva, bodo proti mali odškodnini obenem s temi prispevki pobirali tudi zavarovalno premijo. — Nato je govoril še državni poslanec Bauer, ki soglašal v imenu generalne komisije strokovnih organizacij popolnoma s predgovornikovimi izjavami. Bauer pravi, da bo novo podjetje največjega socialnega pomena in živ dokaz samopomoči strokovnih in združnih organizacij.

Državni zbor.

Dunaj, 24. junija.

Nadaljuje se specialna debata o brambni reformi — v starem tiru. Meščanska večina hoče glasovati zanjo, pa so vse besede bob v steno. Demagogija se vede tako nesramno, kakor da ima prebivalstvo samo slamo v glavi; posamezni meščanski poslanci govorijo v lebatí proti določbam brambne reforme, glasovali bodo pa zanjo, ne da bi izpremenili le črko na njej. Tudi pota, na katera so zašli Rusi, so čimdalje bolj čudna in simpatična, ki jih

je njihova stranka uživala ravno pri demokratskih strujah, se bodo na ta način kmalu izkadle.

Zgovoren je bil danes domobranski minister. Govoril je v debati dosti obširno in vladne stranke so mu aplavdirale, kakor da je prinesel povsem nove modrosti na svet, pa vendar ni mogel izpodbiti ne enega izmed mnogih upravičenih ugovorov, s katerimi socialni demokratje pobijajo predlogo. Tudi na neko interpelacijo je odgovarjal gospod Georgi. Navadno naši ministri nič ne hite s takimi odgovori; interpelacije o najvažnejših zadevah leže v njihovih miznicah večinoma tako dolgo, da poteče doba državnega zbora, preden se zljubi vladi odgovarjati. Če se kdo dotakne presvetega militarizma, je pa stvar gospodu ministru takoj nujna.

Predsednik odvarja sejo ob 3. popoldne. Ministrsko predsedstvo naznanja, da izreka odločnica vlada zbornici iskreno zahvalo za sočutje, ki ga je izrazila ob priliki katastrofe »Titanica«.

Drednot »Viribus unitis«.

Domobranski minister pl. Georgi odgovarja na interpelacijo posl. Breiterja o nepopravnosti prvega avstrijskega drednota »Viribus unitis« in pravi, da prekoračenje teže, ki se je konstatiralo pri napravi stolpov, ne presega dovoljenih meja, ampak da je le posledica velike previdnosti Skodove tovarne in ne vpliva v nobenem oziru škodljivo.

Brambna predloga.

Nato se nadaljuje specialna razprava o brambni predlogi.

Posl. Schummeier kot poročevalec manjšine pravi: S tem, da je zbornica sprejela izpremenjeni § 8, se je izredno oddaljila od dolgoletne zahteve po dveletni vojaški službi. Kar se tukaj daje kot dveletna služba, je le karikatura. Nato utemeljuje govornik svoj predlog k § 13, ki zahteva, da se ima število rekrutov vsako leto posebej zakonito določiti. K § 17, predlaga, da bodi dovoljen ugovor proti sketpu naberne komisije, če je priloženo uradno zdravniško izpričevalo. K § 18 predlaga, da se ima z novinci, ki so že asentirani, ko stopi ta zakon v veljavo, ravnati po določbah novoga, ne pa po onih starega brambnega zakona. Naposled predlaga k § 87, da ima brambeni zakon stopiti v veljavo sočasno z zakonom o vojaškem kazenskem redu.

Domobranski minister Georgi

se bavi z resolucijami in z ugovori proti predlogi in pravi, da bo vojna uprava »uvaževala« resolucije. Tretje leto zagovarja minister z veliko vneto: izmed 24.000 vodnikov in narednikov pri onih četah, za katere velja dveletna služba, jih služi zdaj 12.800 prostovoljno; torej bo moralo 11.200 podčastnikov v teh šaržah prisilno služiti tretje leto. Pri domobranstvu bo 4000 takih podčastnikov; prostovoljno jih zdaj služi 2900, torej jih bo moralo 1100 služiti tretje leto na ukaz. Kadar bo doseženo polno število dalje služečih podčastnikov, ne bo tem šaržam več treba prisilno služiti tretje leto. Po ministrovem nazoru je to orej le prehodna določba. Da bi za one, ki služijo tretje leto, odpadle orožne vaje, ni mogoče. Materialna odškodnina za tiste, ki služijo tretje leto, ni mogoča. Pri mornarici mora ostati štiriletna služba, drugače ni mogoče. Da se določa število rekrutov za dvanajst let naenkrat, se ne zdi ministru nič novega. Da bi se asentirali bolni rekruti, se ni bati. Kar se tiče preuredbe vojaške preskrbe, obljubuje, da predloži zbornici v dogledni dobi nov načrt, ker ga je samega sram, če mora odgovarjati na interpelacije, pa navajati številke, ki so za življenje premajhne, pa tudi za stradanje ne prevelike.

Posl. Abram (soc.)

polemizira s tirolskimi krščanskimi socialci, ki govorijo proti brambni predlogi, glasovali pa bodo zanjo. Tirolsko prebivalstvo ni zadovoljno s predlogo in ne mara stroge službe v kasarnah. Tirolski kmetje so se že v vojnih letih 1806 in 1809 branili vsakega asentiranja. Z milico so napravili na Švicarskem najboljše izkušnje in tudi vojaški cesar Viljem jo je občudoval. Na Tirolskem so razmere enake kakor v Švici; tudi Tirolci ne marajo biti paradni vojaki. Če bi danes prišli Bavarci, bi jih sprejeli s topiči, ne pa z vojaškimi streli.

Posl. Iro: Andrej Hofer je občutil hvaležnost hiše habsburške.

Posl. Abram: Kmečki poslanci naj nikar ne pojo o pomanjkanju ljudi na kmetih, če obenem dovoljujejo pomnožitev tirolskega domobranstva.

Vasiljko opravičuje izpremembo rusinruskega nastopa, češ cesarsko pismo je pokazalo, da krona in dinastija še ni popolnoma pozabila na Rusine. Zoper kanale se bodo Rusini bojevali, ker niso bili vprašani pri tej stvari.

Nadalje govore še Lukasiewicz, Laginja in Faldutli, ter se zaključí debata. Za generalna govornika sta izvoljena Goll (za) in Filipinsky (proti).

Prihodnja seja jutri dopoldne.

Vestnik organizacij.

Skupna seja izvrševalnega odbora in založbe »Zarje« je danes dne 25. junija ob 7. zvečer v upravni štu »Zarje«.

Ljubljanska podružnica »Die Naturfreunde« ima noč ob 8. sestanek v restavraciji »International« na Recljevi cesti. Razgovor o izletu na praznik Petra in Pavla. Sprejemanje članarin in izročanje nakaznic in društvenega glasila. Govorniki tečaj za mlajše sodruge iz Ljubljane in okolice. Odgovori »Vzajemnost« začetkom meseca julija. Priiglasitve se je do konca junija v zvezini pisarni pri sodrugu Viktorju Zoretu.

Skofja Loka. V nedeljo dne 30. junija točno o. poi 10. dopoldne ima odbor »Vzajemnost« sejo. Seja je posebno važna in so vabljeni k njej tudi vsi člani. Prosi se za obilen obisk.

Zadnje vesti.

PREPOVEDAN UČITELJSKI ZBOR.

Pulj, 25. junija. Lanski zbor zveze italijanskih učiteljskih društev v Červinjanu je sklenil, da bo letošnje zborovanje in Pulju. Zdaj je oblast prepovedala zborovanje in prihod delegatov.

OGRSKA PARLAMENTARNA KOMEDIJA.

Državni zbor.

Budimpešta, 24. junija. Na današnji seji je predsednik Tisza naznanil, da mu je poslanec Egri izročil sklepe dveh ljudskih shodov, ki protestirajo proti sprejetju brambne reforme. Tisza pravi, da ljudskim shodom sploh ne gre pravica protestirati proti sklepom državnega zbora, ter se vložje dotične resolucije enostavno v arhiv. Nato se odobre v tretjem čitanju načrti, ki so bili sprejeti na zadnji seji. Predloga, po kateri se razširi delokrog budimpeštanske policije, se sprejme. Nadalje so po kratki debati sprejme zakon o rekrutah za leto 1912., ter nekatere izpremembe davčnih zakonov iz leta 1909. Prihodnja seja je jutri.

Izključeni poslanci.

Budimpešta, 25. junija. Včeraj je potekla poslanec Haller, Bakonyi, Farago, Hegyi, Horvath, Kobek, Maczky, Malatinsky, Mezöffy, Nandanyi, Rath, Thaly in Valentsik doba, za katero so bili izključeni. Danes se zopet lahko udeležijo seje.

Konec seje.

Budimpešta, 25. junija. Na današnji seji se ima opraviti samo tretje čitanje včeraj sprejetih predlog. V četrtek bo zadnja poletna seja. Sprejme se sporočilo magnatske zbornice, nato se odgodi državni zbor do konca septembra.

Ministrski svet.

Budimpešta, 25. junija. Včeraj popoldne je bil ministrski svet, ki se je bavil samo s tekočimi zadevami.

Khuen na obzoru?

Budimpešta, 25. junija. V krogih opozicije se raznašajo govorice, da bo zopet Khuen-Hedervary poklican, da razvozlja zamršene politične razmere. Khuen je baje v razgovoru s Tiszo in Lukacsem obsodil zakon o izgubi mandata. V krogih vladne stranke pravijo, da so to razne kombinacije. Khuen je pač izrazil pomisleke zaradi omenjenega zakona za bodočnost, nič pa ne ugovarja, če se misli ta zakon uporabljati proti sedanjim opoziciji.

HERVOIČ.

Zagreb, 25. junija. Stanje banskega svetnika Hervoiča je neizpremenjeno. Bolnik je popolnoma apatičen. Hrano sprejema komaj za spoznanje. Vsak upanje, da se okreva, je izginilo.

AVIATIK EHRMANN.

Dunaj, 24. junija. Stanje aviatika Ehrmanna je zelo opasno. Zdravniki pričakujejo, da nastopijo nevarne komplikacije.

PONESREČENI ČASTNIKI.

Gorica, 24. junija. Pri Sv. Luciji pri Tolminu se je na ostrem ovinku prevrnil v cestni jarek voz, s katerim so se vozili avstrijski častniki po inšpekcijskem potovanju. 6 častnikov je težko ranjenih.

NOVI JUSTIČNI MINISTER V SRBIJI.

Belgrad, 24. junija. Za novega justičnega ministra je imenovan kasacijski sodnik Marko Gjurić.

ITALIJANSKO - TURŠKA VOJNA.

Za izgnane Italijane.

Rim, 24. junija. Italijanski listi poročajo, da je dobila »Banca d'Italia« do 22. t. m. 1 milijon lir za podpore izgnanim Italijanom iz Turčije. Zbirko nadaljujejo.

Strah pred italijanskim napadom.

Atene, 24. junija. Turki se boje, da ne bi naskočili Italijani Smirno. Zato so ob vhodu v smirniški pristan pogreznili razdrto ladjo in določile posebne ure, ob katerih smejo parniki iz pristanišča. Pripravljeni imajo še štiri ladje, da jih pogreznemo, če bi Italijani napadli Smirno.

Nadaljevanje vojne.

Carigrad, 24. junija. Na zborovanju mladoturškega kongresa je bila sprejeta resolucija, s katero pozivljajo vlado, naj nadaljuje vojsko do skrajnosti. Za izpolnitev mornarice naj najame veliko posojilo.

POLOŽAJ V TURČIJI

Nadzorstveni svet.

Carigrad, 25. junija. Notranji minister se je izrazil, da uprava v Macedoniji brez kontrole in nadzorstva ne more redno funkcionirati. Zategadelj je minister sklenil, da se ustanovi za Macedonijo nadzorstveni svet pod strokovnjaškim vodstvom Anglije, ki pozna razmere. Vsak vilajet dobi lastnega nadzornika.

Odpoklicani uradniki.

Carigrad, 25. junija. Porta je odpoklicala konsularne uradnike, ki so bili ostali v Rimu, da ščitijo turške zasebne interese. Obenem je izjavila nemškemu ministrstvu, da je popolnoma prepoved, ali še nadalje ostanejo italijanski konzularni uradniki ali ne.

Spremenitev ustave.

Carigrad, 25. junija. Zbornica je po kratki debati z 212 proti 15 glasovom sprejela spremembo člena 35.

Boj za Roosevelta

Frankobrod ob Meni, 25. junija. Iz Chicaga poročajo: Volilni boj za Roosevelta bo započel

komite sedmorice, kateremu pripadajo tudi demokratje. Komite se bo sestavil najbrže šele po demokratičnem konventu. Iz Baltimora poročajo, da bo prišlo do silovitega volilnega boja.

POTRES V COSTARICI.

Port Limone, 24. junija. Potres v Costarici je več krajev razrušil popolnoma, 85 ljudi je mrtvih, več kakor 400 težko ranjenih.

SILNA VROČINA NA ŠPANSKEM.

Madrid, 24. junija. Že nekaj dni je na Španskem neznosna vročina, ki je zahtevala že več žrtv. U nedeljo je bilo v Sevilli 52 stopinj na solncu. Okoliški gozdovi so se vneli, škoda je neizmerna. V Bilbao je umrlo vsled vročine 20 oseb. V Barceloni se boje, da ne izbruhne kolera. Oblasti so zato odredile desinfekcijo vseh stanovanj.

BOJ ZA PREDSEDSTVO V ZEDINJENIH DRŽAVAH.

Viharno glasovanje.

Chicago, 25. junija. Glasovanje o nomenaciji se je izvršilo jako viharno. Prišlo je do množestvenih bojov s pestmi. Sprevede so siloma zabranili. Policija je večkrat posegla vmes in aretirala mnogo oseb. Zborovanje Rooseveltovih republikancev je bilo množestveno obiskano; Roosevelta so nominirali za samostojnega kandidata. Roosevelt je pozval delegate, naj se vrnejo domov, dd se pouče o mišljenju svojih rojakov in se potem snidejo na konventu, ki bi izrekel formalno napredno nominacijo.

STAVKE IN NEMIRI NA PORTUGALSKEM.

London, 25. junija. Po poročilih iz Lisbone so bili proti stavkajočim mobilizirani cel polki za varstvo cestne železnice. Vsak voz je spremljal močan oddelk kavalarije. Stavkajoči se niso dali uplašiti; vsled tega je prišlo do hudih bojov in se z obeh strani streljalo s samokresi. Šele ko je prišla republikanska garda na pomoč, se je množica razkropila. Oblast pravi, da sta dva mrtva, trideset pa ranjenih. Poročevalci angleških listov pa trdijo, da mora biti ranjenih mnogo več.

Stavka se razširja.

Lisbona, 25. junija. Včeraj se je mnogo organizacij pridružilo stavki. Pričakuje se, da se razširi štrajk po vseh železniških progah.

Naskok na arzenal.

Lisbona, 25. junija. Stavkajoči delavci so naskočili mornariški arzenalu. Po trdem boju so mornarji odbili naskok.

UTIHOTAPLJENI SAHARIN.

Praga, 24. junija. Na Franc Jožefov kolodvor je došlo v petek več zavojev z označbo, da je papir v njih. Slučajno se je eden izmed zavojev pretrgal. Zapazili so, da je v zavoju saharin. Zavoje so zaplenili in jih uradno odprli. V zavojih je bilo 600 kg saharina. Naslovljeni so bili na nekega praškega špediterja, ki je imel nalogo, da pošlje zavojke na Dunaj. Špediterja so aretirali.

VELIKO PONEVERJENJE.

Berlin, 25. junija. 29letni blagajniški uradnik Zebell je poveril 120.000 mark v gotovini, ki bi jih bil imel vplačati v državno banko. Poneverjenje je pobegnilo.

POGREZNJEN MOTORNI ČOLN.

Potsdam, 25. junija. Na Haveli je zadel parnik ob motorni čoln s 37 osebami in ga potopil. Dve osebi sta utonili.

PONESREČENI IZLETNIKI.

Buffalo, 25. junija. Most za izkrcavanje pri Grand Island ob Niagari, na katerem je večja družba pričakovala parnik, se je podrl. 130 oseb je padlo v vodo. Utonilo je osem ljudi.

! Pošljite naročnino, če je še niste! !

Novice.

* Zblazneli militarizem. Nenačuden slučaj je obravnavalo berlinsko vojno sodišče. Grenadir Ivan Tobias ni skoraj popolnoma nič več ne branju, ne pisanju. 20. marca so bili grenadirji na strelišču in Tobias je dobil povelje prebrati neki paragraf iz vojaškega kazenskega zakonika. Tobias se ni odzval povelju, čeprav so ga pozvali še dvakrat. Tobias se je sramoval pred svojimi tovariši, da bi se mu ne smejali, ker slabo bere. Od regimenta je bil obsojen na 14dnevni zapor. To kazen je volno sodišče potrdilo, češ, da je bil njegov nastop »nevojaški, in da bi bil moral pokazati vsaj »neodobrilo« ter pričeti z branjem, ali pa naznaniti oficirju svojo nevednost. Država ima seveda vedno obilo denarja na razpolago za militarizem, za prepotrebne ljudske šole, kjer bi se naučili ljudje vsaj brati in pisati, nima denarja. Če pa kedo po njeni nemarnosti ostane analfabet, ima pripravljen zanj zapor, da premišljuje ne o svoji nevednosti, ampak o neumnosti urejeni državi.

* Nenačuden vzrok samomora. Ko je bil v Anzuu na Francoskem veliki dan aviatikov, je bila na širnem letalnem polju restavracija, v kateri so dobili gledalci za zmerno ceno dober obed. Opoldne so ljudje kar navallili na restavracijo in nestrpnostno zahtevali jedil. Več kakor 5000 lačnih oseb se je prepiralo za prostore. Posestnik restavracije je bil ob tem navala kar iz uma. Letal je okolo, vpil kakor blazen na natakare, katerim je itak tekel pot kar v curkih po obrazu. Ko pa so ljudje navallili na kuhinjo, da bi si sami postregli, je restavrater tekel za njimi in si sprožil kroglo v glavo, najbrže v hipni blaznosti.

* **Nevhite.** V noči od četrta na petek so bile silno hude nevhite na vzhodnem francoskem, v Alzaciji in na Bavarskem. Vse telefonične in brzojavne zveze s Parizom so bile od polnoči dalje pretrgane. Tudi na južnem Nemškem je bila telefonična zveza pretrgana. V Parizu je nevhita poškodovala več hiš, po cestah je stala voda pol metra visoko.

* **Nesreča v predoru.** V petek se je podrl pred pri Egetu na francoskem. Predor bi bil dovaljal veliko množino vode in bi bil v najkrajšem času dodelan. Vzrok nesreče ni znan. Štirje delavci so ostali pod razvalinami mrtvi, večje število je težko ranjenih.

* **Razvoj mest v Zedinjenih državah.** Do konca 18. stoletja so se na ozemlju, na katerem so pozneje nastale Zedinjene države, mesta le neznatno razvila. Po štetju iz leta 1790. je živelo le 3,4 odstotka prebivalstva v mestih. Od 3,9 milijonov ljudi, ki so živeli tedaj v Zedinjenih državah, jih je prebivalo le okoli 130.000 po mestih. Največje tedanje mesto je bilo Filadelfija z 22.000 prebivalci; sledili so Novi Jork z 32.000 ter Boston in Baltimore po 10.000 prebivalcev. Še daleč v 19. stoletje je bil razvoj mest razmeroma neznačen. Sicer so že do leta 1830. nastala nekatera velika mesta, toda prebivalstvo se je še vedno bolj širilo po deželi kakor po mestih. Od 12,9 milijonov ljudi, ki so živeli leta 1830. v Zedinjenih državah, jih je prebivalo 800.000 do 900.000 na krajih z več kakor 8000 prebivalcev. Najpomembnejša mesta so bila Novi Jork z 200.000 prebivalci, Filadelfija z 110.000, Baltimore z 80.000, Boston z 61.000, Novi Orlean z 46.000 in Cincinnati z 25.000 prebivalci. Leta 1860. je naraslo skupno število prebivalcev v Zedinjenih državah na 31,4 milijonov; od teh jih je živelo okoli 5 milijonov v krajih z nad 8000 prebivalci. Bilo je že sedem mest s 100.000 prebivalci in čez. V Novem Jorku je živelo 800.000 ljudi, v Filadelfiji 500.000, v Baltimoru 212.000, v Novem Orleanu 168.000, v St. Louisu 161.000, v Cincinnatiju in Čikagu nad 100.000. Od leta 1860. do 1880. je mestno prebivalstvo zopet močno naraslo. Od 50,2 milijonov skupnega prebivalstva jih je živelo okoli dvajset milijonov v mestih. Prebivalstvo v Novem Jorku je poskočilo na 1.200.000 in z bližnjimi predmestji na 2.000.000 prebivalcev. Mestnega prebivalstva je bilo že 33 odstotkov celokupnega prebivalstva; nad 25 milijonov ljudi je že živelo v mestih, od teh jih je prišlo okoli 14 milijonov na mesta z več kakor 100.000 prebivalci. Veliki Novi Jork je štel leta 1900 3,4 milijonov prebivalcev, Čikago 1,7 milijonov, Filadelfija 1,3 milijonov, Boston, St. Louis in Baltimore vsi po 500.000 prebivalcev in čez, to je bilo 10,5 odstotkov vsega prebivalstva v Zedinjenih državah. V zadnjem desetletju je v mestno prebivalstvo v Zedinjenih državah zopet pomembno naraslo. Od 92 milijonov prebivalcev, ki jih imajo sedaj Zedinjene države, živi okoli 37 do 38 milijonov ljudi v mestih in od teh okoli 21 milijonov v mestih, ki imajo nad 100.000 prebivalcev. Mest nad 25.000 prebivalcev je zdaj v Zedinjenih državah okoli 250. Velikih mest nad 100.000 prebivalcev je nad 50, med temi je 20 mest, pri katerih presega število prebivalstva milijon. V velikih mestih Zedinjenih držav živi zdaj 21 do 22 milijonov ljudi. V treh največjih mestih, Novi Jork (5 milijonov ljudi), Čikago (2,7 milijona) in Filadelfija (1,6 milijonov) živi približno 9 milijonov ljudi. Samo razvoj mest v Nemškem se lahko v marsikaterem oziru primerja z razvojem mest v Zedinjenih državah.

* **O nevarnosti muh.** Neznatne muhe, ki so v poletju tako nadležne, veljajo vobče kot nevarne, nedolžne živalice. Ali temu ni tako. Dr. Hummer je na zadnji seji zdravstvene komisije pojasnil, da je muha zelo nevarna žuželka. Povzročuje namreč neko bolezen, ki je zelo podobna vročinski bolezni, in na kateri zbolijo in umrejo v poletju zelo mnogi majhni otroci, ker pijejo mleko, ki ga je okužila muha. Tudi odrasli zbole dostikrat za to boleznijo. Dr. Hummer je priporočal kot najboljšo sredstvo za pokončevanje muh, da se jim nastavlja papirnate vrečice, ki so polepljene. Na tako vrečico se je ujelo tekom 24 ur 1000 muh. Te vrečice naj bi bile postavljene po cestah, da se love muhe, preden pridejo v stanovanja, dalje po hodnikih in dvoriščih. Komisija je poslala tudi tozadevno vlogo londonskemu mestnemu svetu.

* **Vzgoja v Ameriki.** V javnih in privatnih ameriškanskih šolah razdeljujejo učitelji in učiteljice med otroke časopise, kakor hitro znajo brati. Med temi listi je tudi časopis, ki izhaja v Čikagu in ki ne prinaša le novic, temveč tudi politične stvari, te celo na prvem mestu. List stane na leto 2 K in izhaja vsak teden enkrat. Seveda prinaša politične stvari brez strankarskih namenov. V zadnji številki na primer je »Current Events« — tako se imenuje list — prinesel poročilo o zborovanju socialno demokratične stranke v Indianapolisu, kjer je stranka postavila kot kandidata za predsedniško in podpredsedniško mesto Združenih držav dva najodličnejša ameriška socialisti, sodruga Evgena Debsa in Emila Seidla. Na ta način se zbujajo pri otrocih prav zgodaj zanimanje za politična vprašanja, zanimanje, ki ga pri odraslih dostikrat pogrešamo.

* **Koliko ljudi preživlja lahko zemlja?** To vprašanje je veljalo dolgo časa za »perečo«, ker so nekateri znanstveniki dokazovali, da se človeštvo vedno bolj množi in da postaja boj za obstanek vedno obupnejši. Sedaj pa dela znanstvenikom ravno nasproten pojav preglavico. Padanje števila novorojencev je internacionalen pojav in prejšnje politike, ki so strahom čakali dne, ko se bo človeštvo drenjalo po zemlji, navdaja sedaj strah, da je človeštvo na potu pogina. Vzlic temu ni izgovorjen čas, ki ga posvečajo znanstveniki rešitvi vprašanja, koliko ljudi da lahko preživlja zemlja, ker to vprašanje vsebuje še drugo važnejše: ali zemlja privzija lahko ljudi tudi dobro? Ali je beda širokih ljudskih plasti naraven pojav ali je le posledica današnje organizacije družbe? Znani statistik Karol Ballod raziskuje ta problem. Preden se zamore rešiti zgornje vprašanje, je treba odločiti kakšen način življenja se vzame za podlago. Največje

torišče za prehranitev nudi rastlinska hrana, ker se porabi lahko vse zemeljsko površje, ki je le količinski rodovitno; pri meni hrani nastopajo pa damače živali kot konkurent človeka. Na vsakega Japonca pride na leto 200 kg žita, na vsakega prebivalca v Nemčiji 450 kg in na vsakega Amerikanca 1000 kg. Da pride tako različna množina žita na posamezne dežele je vzrok v tem, da imajo po teh deželah različno število domačih živali, ki so sredstvo za obleko in ki seveda tudi uživajo več ali manj žita. Ako bi imeli Nemci toliko ovac, da bi dobivali za svoja oblačila dovolj volne doma, tedaj bi moral polovico plodne zemlje izkoristiti za prehranitev tega števila ovac. Angleški geograf Ravenstein je preračunal, da je na zemlji živeča za 6 milijard ljudi, statistik Pirks je povabil to število celo na 9 milijard in Oppenheimer trdi — glede na bodoče tehnične izpopolnitve in na omejitve hrane na sočivje in rastlinske korenine — da preživlja zemlja lahko 200 do 250 milijard ljudi. Ballod pride do drugačnih zaključkov, ker pravi, da zemlja ne rodi toliko množino. Ako se vzame ameriški način življenja za merilo, 1,2 hektarjev za vsakega človeka, tedaj bi bilo le za 2333 milijonov ljudi prostora; po nemškem načinu življenja, pol hektarja na vsako osebo, bi bilo za 5600 milijonov oseb prostora, a po japonskem načinu za 22.400 milijonov. Iz tega je razvidno, kako velikega pomena je življenski način. Ballod pride končno do zaključka, da lahko naraste človeštvo na 5600 milijonov, torej da se današnje število potroji, in vendar bo ob najboljšem življenskem načinu za vse dovolj živeča, in da bi dandanes imelo vse človeštvo lahko trikrat boljše življenski način kakor ga imajo Nemci. Te številke dokazujejo, da je le današnja politično-gospodarska organizacija kriva, da nimajo vsi ljudje onega naravnega bogastva, ki bi ga lahko imeli.

* **Prožne delavce povozil vlak.** Iz Krakova poročajo: V bližini postaje Przeworsk so v soboto zvečer popravljali prožni delavci železniški tir. Ko so zapazili, da se bliža tovorni vlak, so se umaknili na drugi tir, kjer pa niso imeli zaradi obronka prostega razgleda. V tem trenotku pridrvi po drugem tiru vlak, ki ga pa delavci niso slišali, ker je tovorni vlak silno ropotal. Prepozno so zaznali delavci nevarnost, le majhno število delavcev je prišlo pravočasno na varno. Trije so bili takoj mrtvi, eden tako težko ranjen, da je med transportom v bolnišnico umrl.

Pot iz teme.

Kadarkoli se je zgodilo v zgodovini človeštva kaj velikega, preobrat, čigar posledice so za vse čase neizbrisne, ker je imel v sebi kal neomejenega razvoja, vedno je bilo treba, da je nova misel, ki je povzročila preobrat, prežela oba spola, preden se je dvignila in uveljavila, preden se je preobrazila v živo življenje. V antiki in krščanstvu, reformaciji in renesansi, v francoski revoluciji, povsod je stala poleg moča tudi žena, da je rušila in gradila. Ali čudno! Žena je stala le toliko časa v novem boju, dokler je žarko plamtel, dokler je še vse vrelo in kipelo. Kadar pa se je pričel za burnimi časi proces izčiščenja, kadar se je ohlajal vroči boj in je bilo treba urediti vse razmere na podlagi novih vidikov, se je žena neopazena, tiho vrnila med štiri stene. Živo vrvenje jo je mikalo, hladno urejevanje jo je odbijalo, za svoje sodelovanje ni zahtevala plačila, brez deleža je odhajala v svoj tesni delokrog. Vso dolgo dobo do francoske revolucije je bilo v časih mirnega razvoja življenje žene enako. V vsak zgodovinski preobrat je stopila brez prave notranje zveze, njenega bistva ni preustrojila evolucija, zato je bil njen nastop le udarec v vodo. Šele v dobi francoske revolucije je polagoma v njej zorelo spoznanje, da ni samo spolno bitje, ampak da je organizem človeške družbe. Nastop francoskih žen v onih burnih časih je pospešil notranji razvoj ženskstva tudi izven francoskih mej. Takrat prvič so zahtevale žene za svoje sodelovanje tudi plačilo, in Olimpija de Gouges je zaklicala tedaj v imenu svojih sester: »Če ima žena pravico, da gre na morišče, mora imeti tudi pravico, da stoji na tribunah.« V kolikor ni dozorelo spoznanje v tej dobi, je dozorelo, ko je zavladal kapitalizem, ki je ženo zasuznjil in osvobodil. Ni je le priklenil s težkimi verigami k stroju, odprl ji je dušo za novi svet, za socializem, in jo tako osvobodil.

Žena se je začela motati iz onega omrežja, v katerem je nezavedna prebivala tako dolgo. Nezadovoljna je postala z življenjem, ki je bilo pravzaprav le odsev življenja. Preden je zamogla stopiti v življenski boj, je morala podreti kitajski zid predsodkov, ki so vladali v družbi o njeni nalogi, o njenem življenskem namenu. Ni hotela biti samo »roditeljica«, hotela je, da pripozna družba upliv njenega mišljenja in delovanja na razvoj človeštva. Vsaka žena, ki je imela resen namen pomagati pri preustroju družbe, je spoznala, da so ji pri njenem delovanju največja ovira oni nauki, ki jih je tako dolgo narekoval Rim vsemu svetu in katerim se je velika množica brez premisleka, sugestivno pokorila. Potvarjena vera, ki ni dopuščala nobene svobode, ki se je krepko upirala modernim nazorom, ker so ti ogrožali njeno nadvlado, je bila največja zapreka njenemu nastopu. In ko je spoznala, kje tiči pravi vzrok njene zaostalosti, je z nervozno naglico hotela, da se otrese jarma, v katerega jo je oklepal Rim in njegova črna armada, ki je skovala iz vere in politike klerikalizem.

Klerikalizem ne priklepa ženskstva nase s tem, da bi mu podajal neskaljeno resnico, temveč s tem, da kliče ženskstvu z bobnečimi frazami, da je on edini zaščitnik družinskega življenja, v katerem zamore živeti žena življenje brez neposrednega trdega boja za obstanek. Prikriva ženi neoporečno resnico, da gre smer današnjega življenskega razvoja za tem, da mora žena stopati v vrsto pridobivajočih. Če ji pa da kake koncesije v javnem življenju, tedaj jih ji ne da iz nesebičnih namenov, ne zato, da bi pripoznal njeno vrednost, temveč zato, ker vidi kako se pripravlja njegov pogin, da se bliža

konec njegove nadvlade. S hinavskim, podlim zavijanjem resnice skuša prepričati žensstvo, da hočejo socialisti namesto zakona svobodno ljubezen. Ali kadar izgovarjajo klerikalci ti dve besedi, jo izgovarjajo z naglasom, da čuti vsakdo, da se skriva v teh besedah nekaj gnusnega, nekaj kar ponižuje ženo brezmejno. Zakaj, če slišijo nekateri ljudje besedo svoboda, tedaj so iz uma, tedaj si predstavljajo razmere, v katerih bo delal vsak to, kar koristi njemu, brez ozira na prid celokupnosti. Če pa slišijo to besedo v zvezi z besedo ljubezen, tedaj mislijo na divje orgije, na pohotnost in razuzdanost, Socializem ne misli rušiti zakona, hoče ga le dvigniti iz onega kužnega ozračja, iz nezdravih razmer, ki ubijajo osebnost, hoče vzgojiti moža in ženo tako, da jima bo zakon idealna zveza, ne trgovska pogodba. Za tak zakon je res treba predvsem svobode, da ne visi žena na možu, ali mož na ženi kakor jeklena spona, da se ne more razvijati neomejeno osebnost ne enega, ne drugega. Zato zahteva, da bodi žena ekonomično neodvisna od moža, da ne postane ženi zakon le mirno, neplodno zavetje, ampak vir novega, obsežnejšega dela. In tiste svobodne ljubezni kakor ja razume klerikalizem, je največ v onih visokih krogih, ki so njegovi najzvestejši zavezniki, ne pa v delavskih slojih.

Žena, pridobljena socializmu, pomenja za razvoj človeštva neizmerno veliko. Socializem ji odpira oči, da vidi življenje takšno, kakršno je, ne pa takšno, kakršno ji kaže hinavski klerikalizem. Zbujajo njeno socialno vest, pridobiva jo za nesebično delo. Socialistične žene so tisti element, ki bo z novimi, svežimi močmi prerodil družbo, ker so nastopile pot iz teme okamenelih dogem, ter stopajo ponosno, samozavestno v svetlobo spoznanja in resnice. Kakor se ne da ustaviti plaz iz gore, ki v svojem teku podre vse, kar se mu zoperstavlja, tako se ne da ustaviti razvoj, ki ga je započel socializem. Delavstvu in ženi gre bodočnost!

Odgovorni urednik Fran Bartl.

Izdaja in zalaga založba »Zarje«.

Tiska »Učiteljska Tiskarna« v Ljubljani.

Št. 1384.

Razglas.

Na državni cesti Idrija-Logatec so v svrhu razširjenja ceste v Zali potrebna večja razstreljanja in se bodo po naznanilu stavbnega vodstva vršila dnevno v času od 6. do 7. ure jutraj, od 1. do 2. ure popoldne in po 6. uri zvečer. Manjše razstrelitve pa bodo tudi ob drugem času.

To se javno naznanja s pozivom, da občinstvo ob določenih časih ne zabaja v bližino krajev razstreljevanja in se brezpogojno pokorava od stavbnega vodstva postavljenim stražam in po njih danim znamenjem.

Županstvo v Idriji,

dne 14. rožnika 1912.

Župan:

Ivan Štraus, l. r.

Uživajte življenje!

A človek ne živi le od jedi in pijače, temveč potrebuje tudi duševne hrane; naročite si torej »Slovenski Ilustrovani Tednik«, ki je jako zanimiv, zabaven in poučen časopis s slikami, a stane le 3 K za četrtletje.

Najnovejše! Najnovejše!

Maksim Gorkij

„Mati“.

Cena K 4.—.

To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dobiva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi »Zarje« v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

„Zarja“ se prodaja v Ljubljani po 8 vin.

v naslednjih tobakarnah:

Južni kolodvor, na peronu.
Pirnat, Kolodvorska cesta.
Zupančič, Kolodvorska cesta.
Blaž, Dunajska cesta.
Sterkovič, Dunajska cesta.
Fuchs, Marije Terezije cesta.
Tivoli, na žel. prel. pri r. r. don.
Šubič, Miklošičeva cesta.
Šenk, Resljeva cesta.
Kanc, Sv. Petra cesta.
Treo, „
Kušar, „
Podboj, „
Bizjak, Bahoričeva ulica.
Remžgar, Zelena jama.
Svetek, Zaloška cesta.
Sešark, Selenburgova ulica.
Suhadole Anton, Zelena jama 50.

Dolenec, Prešernova ulica.
Pichler, Kongresni trg.
Ušeničnik, Zidovska ulica.
Kleinstein, Jurčičev trg.
Wisiak, Gospodarska ulica.
Stiene, Valvazorjev trg.
Košir, Hilšerjeva ulica.
Sušnik, Rimska cesta.
Klanšek, Tržaška cesta.
Elsner, Kopitarjeva ulica.
Blaznik, Stari trg.
Kustrin, Breg.
Sever, Krakovski nasip.
Državni kolodvor.
Križaj in Kotnik, Šiška.
Likar, Glince.
Jezeršek, Zaloška cesta.

Letošnje poletje v znamenju Bata čevljev

Dobi se povsod.

Tobakarne oziroma prodajalne „Zarje“ v Trstu so:

Južni kolodvor.

Ficke, Kasel Silos pred vhodom v prosto luko.

Moze, ulica Miramar 1.

Beden, ulica Madonnina št. 2.

Gostilna Internacional, ulica Giovanni Bocaccio št. 25.

Lavrenčič, trg pred Kasarno (Piazza Caserma).

Pipan, ulica Ponte della Fabra.

Gramaticopulo, Piazza Barriera.

Bruna, ulica del Rivo.

Raitinger, Riva Grumola št. 20.

Hoeltl, trafika na državnem kolodvoru.

Bajc, ulica Geppa.

Kovač Antonija prodajalna v Sv. Križu.

Muraro Matej, Via Sette Fontane 14.

Geržina, Rojan.

Minussi, Gretta.

Skladišče II. kons. zadrug na Belvedere.

Ali sem „Zarji“ že pridobil novega naročnika?

„Konzumno društvo za Ljubljano in okolico“ v Ljubljani

r. z. z. o. z.

vsprejme več dobro izvežbanih

prodajalk

v službo. Plača in nastop po dogovoru.

Občno konsumno društvo v Idriji

r. z. z. o. z.

vabi svoje člane na Izredni

občni zbor,

ki bo dne 7. julija t. l. pri Črnem orlu v Idriji. Začetek ob 9. dop.

Dnevni red:

1. Poročilo nadzorstva o poslovanju zadruga.
 2. Volitev enega člana načelstva.
 3. Eventualna volitev enega člana v nadzorstvo.
 4. Raznoterosti.
- Prosi se obilne udeležbe. Pristop dovoljen le proti izkazu članske legitimacije ali članske knjižice.

V Idriji, 18. junija 1912.

Nadzorstvo.